

اشخاص حقیقی

اشخاص حقیقی یا طبیعی در حقیقت همان انسان‌ها می‌باشند که با متولد شدن دارای حقوقی می‌گردند و تا در قید حیات هستند آن را دارا می‌باشند که به آن اهلیت نیز می‌گویند که در قانون مدنی موادی در خصوص اهلیت وجود دارد همچنان‌که ماده ۹۵۶ قانون مدنی می‌گوید: اهلیت برای دارا بودن حقوق با زنده متولد شدن انسان شروع و با مرگ او تمام می‌گردد و در ماده ۹۵۷ در مورد اهلیت حمل چنین می‌گوید: حمل از حقوق مدنی متمتع می‌گردد مشروط بر اینکه زنده متولد شود بنابراین لازمه به وجود آمدن، زندگی کردن، داشتن حقوق و تکالیفی است که قانون آن را به رسمیت شناخته و اعمال و اجراء حقوق مزبور را در قانون مدنی به داشتن اهلیت مدنی یعنی اهلیت تمتع و استیفاء تعبیر نموده‌اند که اقتضاء دارد درباره هر یک توضیحات مختصری داده شود.

اهلیت تمتع

عبارت است از قابلیت و صلاحیتی در شخص که به اعتبار آن می‌تواند دارای حق یا حقوقی باشد خواه نوزاد باشد خواه جوان، یا پیر، یا مرد یا زن، یا سفیه یا مجنون از این حقوق بهره‌مند می‌باشد که به آن برخورداری از حقوق می‌گویند و کلیه افراد زنده حتی حمل دارای چنین قابلیت هستند.

اهلیت استیفاء

عبارت است از قابلیت که قانون برای افراد جامعه شناخته تا به اتکاء آن بتوانند حقوق خود را اجراء نمایند که برای بهره‌مندی از اهلیت تمتع زنده بودن کافی است ولی برای اینکه شخصی دارای اهلیت استیفاء باشد و بتواند حقوق و تکالیف خود را شخصاً اعمال نماید باید عاقل و بالغ و رشید باشد یا به بیان دیگر در شمار محجورترین نباشد و محجورترین همانطوری‌که در ماده ۱۲۰۷ قانون مدنی تصریح گردیده است عبارتند از:

۱. صغار

۲. اشخاص غیر رشید

۳. مجانین

بنابراین همه افراد جامعه دارای اهلیت تمتع می‌باشند و همه افراد اجتماع به استثناء محجورین دارای اهلیت استیفاء هستند و لذا به جز ایام تاریک و دوره مشخصی از تاریخ گذشته که بردگان را فاقد حقوق مدنی می‌دانسته و با آنان مانند ابزار تولید و اموال و اشیاء رفتار می‌نمودند. در تمامی ادوار تاریخ کلیه افراد بشر دارای اهلیت مدنی بوده‌اند. حتی صغار و مجانین و افراد غیر رشید که دارای اهلیت تمتع هستند لیکن اهلیت استیفاء از حقوق را نداشته و ندارند. و لذا **اشخاص حقیقی** به دلیل اینکه حقوق و شخصیت مدنی آنها با وجود و زندگی انسان ملازمه دارد نمی‌توانند اهلیت مدنی را از خود سلب نمایند همچنان‌که ماده ۹۵۹ قانون مدنی می‌گوید هیچ‌کس نمی‌تواند به‌طور کلی حق تمتع و یا حق اجراء تمام یا قسمتی از حقوق مدنی را از خود سلب کند.

سایر حقوق مربوط به اهلیت

علاوه بر داشتن اهلیت مدنی انسان دارای شخصیت و قدرت دفاع از حقوق فردی و اجتماعی خود می‌باشد. حق فرد

در دفاع از شخصیت مدنی، از حیثیت مدنی، از ضرر و زیان وارده و ناشی از جرم و احوال شخصیه، از حقوق شخصی، مالی و سیاسی خود حقی است که قانون به او اعطاء نموده و از آن حمایت می‌نماید و به این جهت محترم می‌باشد.

از دیگر آثار حیات افراد طبیعی حق داشتن تابعیت مشخص و مسلمی است که تا سلب تابعیت یا ترک تابعیت نشود دارای آثار و احکامی است که برابر قوانین و مقررات مربوط، معین و مشخص و محترم می‌باشد از جمله حقوق شخص حقیقی تحت عنوان ممیزات اشخاص یعنی معلوم نمودن مشخصات کامل هر فردی می‌باشد که در سند رسمی یعنی شناسنامه درج می‌گردد و معرف هویت و شناسائی وی بوده و به وسیله آن می‌تواند حقوق حقه خود را اعمال نماید و این مسائل در قانون مدنی و قانون ثبت احوال معین گردیده که از موضوع بحث ما خارج است.

لیکن ذکر این نکته لازم است که **اشخاص حقیقی** علاوه بر تابعیت دارای اقامتگاهی هستند که مرکز اصلی امور آنان بوده و قانوناً باید مشخص باشد همچنان که در ماده ۱۰۰۲ قانون مزبور چنین آمده است اقامتگاه هر شخص عبارت است از محلی که شخص در آنجا سکونت داشته و مرکز مهم امور او نیز در آنجا باشد، اگر محل سکونت شخصی غیر از مرکز مهم امور او باشد مرکز امور او اقامتگاه محسوب می‌شود که به طور کلی برای افراد حقیقی اقامتگاه حقیقی، انتخابی یا قراردادی و اجباری پیش‌بینی گردیده است که در قانون مدنی مورد توجه قرار گرفته است. نتیجه اینکه شخص حقیقی تا در قید حیات است دارای شخصیت حقوقی بوده و می‌تواند حقوق و تکالیف خود را انجام دهد و از اهلیت تمتع و استیفاء بهره‌مند گردد مگر اینکه جزو محجورترین باشد ولی با فوت انسان پرونده زندگی او بسته می‌شود و شخصیت حقوقی او منتفی می‌گردد.

قواعد حاکم بر تعهد تجاری در حقوق ایران

ماده اول **قانون تجارت** ایران مصوب ۱۳۱۱ تاجر را کسی معرفی می‌کند که شغل معمولی خود را (معاملات تجاری) قرار بدهد. معاملات تجاری در ماده ۲ **قانون تجارت** احصاء شده و عبارتند از خرید یا تحصیل مال منقول به قصد فروش یا اجاره، تصدی به حمل و نقل، دلالتی، حق العمل کاری، عاملی، تصدی به تاسیساتی که برای بعضی امور ایجاد شده از قبیل تسهیل معاملات ملکی، پیداکردن خدمه یا تهیه و رسانیدن ملزومات، تاسیس کارخانه برای امور تولیدی، تصدی به عملیات حراجی، تصدی به هر قسم نمایشگاههای عمومی، عملیات بانکی و صرافی، معاملات برواتی، عملیات بیمه، کشتی سازی و کشتی رانی و معاملات راجع به آنها.

بدون آن که بخواهیم وارد جزئیات بحث اهلیت در حقوق ایران بشویم، که پس از انقلاب بحثهای زیادی را موجب شده است. باید بگویم که بر خلاف حقوق تجارت فرانسه، در حقوق ایران، معامله تجاری صغیر اگر ممیز باشد، باطل تلقی نمی‌شود بلکه غیر نافذ است و با اجازه قبلی قیم دارای نفوذ و با اجازه بعدی او قابل تنفیذ است. توضیح مطلب این است که، مواد ۸۵ و ۸۶ قانون امور حسبی، رژیم حقوقی خاصی برای اهلیت در امور تجاری محجور ممیز (صغیر ممیز و سفیه) برقرار کرده اند که قابل امعان نظر است. در واقع ماده ۸۵ قانون اخیر به ولی یا قیم اختیار داده است که در صورت اقتضاء به محجور ممیز اجازه دهد، به ((پیشه)) یعنی اشتغال ورزد و لوازم آن پیشه را فراهم کند. ماده ۵۶ این قانون نیز مقرر کرده است که محجور ممیز می‌تواند اموال و منافعی را که خود به دست آورده است با اذن ولی یا قیم اداره نماید و اعمال حقوقی لازم را برای اداره آنها انجام دهد. این مواد حکایت از آن دارد، که صغیر ممیز یا سفیه، اگر به امور تجاری بپردازد، اعمالش نافذ است مشروط به این که با اجازه ولی یا قیم باشد. چون انجام چنین اعمالی توسط قانونگذار ایران اجازه داده شده است، پس در صورتی که توسط محجور تا از ممیز انجام شوند، وصف تجاری آنها از بین نمی‌رود. مثلاً اگر صغیری شغل خود را روزنامه فروشی قرار دهد، خرید

روز نامه از جانب او برای فروش عمل تجاری است با بند يك از ماده ۲ [قانون تجارت](#) ، در حالی که همین عمل ، برای يك صغير غير محجور فرانسوی ، مدنی است .

نتیجه وضعیت قانونگذاری ایران این می شود که ، محجور ممیز را بتوانیم ، اگر امور تجاری را شغل خود قرار دهد ، تاجر تلقی کنیم ، در نتیجه ، اگر قادر به پرداخت دیون خود نشود ، او را به ورشکستگی عادی یا به تقصیر و تقلب محکوم کنیم . (ماده ۴۱۲ و نیز مواد ۵۳۶ به بعد [قانون تجارت](#)) اما ، مواد ۸۵ و ۸۶ قانون امور حسبی دو سؤال عمده را به ذهن می آورند که باید به آنها پاسخ داده شود .

سؤال اول این است که آیا ، برای این که محجور ممیز بتواند تعهد تجاری قبول کند لازم است در هر معامله یی اجازه ولی یا قیم خود را داشته باشد یا اجازه کلی به انجام پیشه او را از این امور معاف می کند؟ به نظر ما جواب این سؤال این است که اجازه واحد به اشتغال از جانب ولی یا قیم کافی است تا اعمال تجاری صغير ممیز صحیح تلقی شوند ، زیرا در لفظ ((پیشه)) که در ماده ۸۵ قانون مورد اشاره ذکر شده استمرار مستتر است و چون اذن در شی اذن در لوازم آن نیز هست لذا ، اگر به صغير اجازه داده شد که به پیشه یی اشتغال ورزد معاملات او در اجرای این پیشه صحیح است و نیاز به اجازه ولی یا قیم در هر مورد ندارد .

سؤال دوم این است که آیا اموال صغير ممیز را ، در اجرای اجازه یی که برای اشتغال به پیشه به او داده می شود ، می توان به تصرف او داد ؟ طرح این سؤال در واقع به سبب وجود تبصره ۲ از ماده ۱۲۱۰ قانون مدنی است که در تاریخ ۱۴/۸/۷۰ تصویب رسیده است . به موجب این تبصره : ((اموال صغيری را که بالغ شده است در صورتی می توان به او داد که رشد او ثابت شده باشد)) . جمع تبصره این ماده و ماده ۸۵ قانون امور حسبی ما را الزاما به نتیجه گیری زیر هدایت می کند: اگر به صغير ممیز اجازه اشتغال به تجارت داده شود ، به تصرف دادن اموال او به او بلا مانع است چه لازمه انجام تجارت این است که ، اگر صغير نیاز به سرمایه داشته باشد ، اموال در اختیار او گذاشته شود و این کار برای ولی یا قیم مجاز است . اما ، اگر صغير بالغ شده و هنوز اموال در اختیار او قرار داده نشده باشند ، به تصرف دادن اموال به او منوط به این است که حکم رشد او صادر شود .

راه حل فوق به وضوح نامعقول است . چگونه می توان قبول کرد که طفل قبل از بلوغ با همان شرط و احتمالاً با عقلی پیشرفته تر از چنین امری ممنوع باشد؟ چون از قانونگذار ، وضع قاعده نامعقول انتظار نمی رود پس باید این گونه تلقی کنیم که قاعده عام منعکس در تبصره ۲ ماده ۱۲۱۰ قانون مدنی راجع به این مورد خاص نیست که به صغير ممیز اجازه داده می شود تجارت کند ، در این مورد خاص اگر اموال طفل قبل از بلوغ به سبب اجازه تجارت در تصرف او قرار گرفته است ، بعد از بلوغ ، از تصرف او خارج نمی شود و بعد از بلوغ هم ، به طریق اولی ، اگر طفل قوه درك و تمیز در امور مالی خود را داشته باشد و به او اجازه تجارت داده شود ، می تواند اموال خودش را در تصرف بگیرد ، بدون آن که نیاز به اثبات رشد او باشد . در خارج از موارد منعکس در ماده ۸۵ و ۸۶ قانون امور حسبی یعنی خارج از مواردی که به طفل اجازه کار یا پیشه داده می شود - قواعد عام منعکس در تبصره ۲ ماده ۱۲۱۰ قانون مدنی لازم الرعایه است که خود بحثهای دیگر به دنبال دارد که در حقوق مدنی مطرح می شود و قواعد عام بر آن حکومت می کند .

ب- رضایت : مانند قرارداد مدنی ، قرارداد تجاری در صورتی وجود دارد که طرفین به آن رضایت داده باشند . اما آیا رضایت برای آن که مؤثر در صحت قرارداد باشد ، لازم است اعلام شود یا سکوت در مقابل ایجاب یکی از طرفین برای طرفی که سکوت کرده به معنی اعلام رضایت است ؟ نه در [قانون مدنی](#) و نه در [قانون تجارت](#) قاعده عامی در این خصوص وجود ندارد ولی می توان گفت که تا رضایت اعلام صریح یا ضمنی نشود قرارداد نمی تواند وجود داشته باشد . ماده ۲۴۹ [قانون مدنی](#) در باب معاملات فضولی مقرر کرده است که ((سکوت مالک ولو با حضور در مجلس عقد ، اجازه محسوب نمی شود)) از این ماده می توان این اصل کلی را استنباط کرد که در حقوق ما سکوت دلیل رضا نیست .

اصل فوق در حقوق تجارت هم علی الاصول حکم فرما است ، جزء در موردی که قانون صراحتاً سکوت را دلیل رضا

دانسته و یا اوضاع و احوال حاکم بر سکوت به گونه‌ی بی باشد که بتوان سکوت را به منزله اعلام رضایت تلقی کرد. مثال بارز تصریح قانونی به این که سکوت دلیل رضا است در ماده ۱۳۹ [قانون تجارت](#) آمده است که راجع است به اعلام رضایت شرکاء و قائم مقام شریکی که عضو یک شرکت تضامنی بوده و فوت کرده است .

در این ماده آمده است که برای بقای شرکت پس از فوت یکی از شرکاء، شرکاء بازمانده و قائم مقام شریک باید در مدت یک ماه از تاریخ فوت رضایت یا عدم رضایت خود راجع به بقای شرکت را کتبا اعلام نمایند و قسمت آخر ماده مقرر می کند که : ((سکوت تا انقضای یک ماه در حکم اعلام رضایت است)) مثال اوضاع و احوالی که در آن سکوت رami توان دلیل رضایت تلقی نمود وقتی است که دو نفر با یکدیگر روابط قراردادی مستمر دارند. این امر در حقوق مدنی هم مصداق دارد- مثل مشترکی که مدتها خریدار مجله خاصی بوده است و پس از انقضای قراردادی که با مجله داشته است به دریافت آن ادامه می دهد و چیزی نمی گوید اما مصداق غالب آن در امور تجاری و میان دو تاجر است که یکی پیوسته برای دیگری کال امی فرستد و او دریافت کرده و بهای آن رami پردازد، سکوت او در یک مقطع خاص در مقابل ارسال کننده ،دلیل رضایت اوست نمی تواند به بهانه این که ،اگرچه کالاها را دریافت کرده لیکن رضایت به ارسال آنها را اعلام نکرده است، از پرداخت بهای آنها خودداری کند. معذالك ،با توجه به اصل کلی که در بالا بیان کردیم هرگاه تردید شود که سکوت دلیل رضا نمی شود.

مبحث دوم

شرایط شکلی ایجاد تعهد تجاری در موارد عدیده ،اعمال تجاری و به طور کلی تر اعمال حقوقی که در [قانون تجارت](#) مورد اشاره اند تابع شرایط شکلی خاصی هستند که بعضاً مؤثر در اعتبار عملند و بعضاً مؤثر در اثبات آن .

الف : شرایط شکلی مؤثر در اعتبار عمل تجاری

پاره بی از عملیات تجاری تابع شرایط شکلی ویژه بی هستند که بدون آنها تعهد تجاری وجود پیدا نمی کند. مثلا، برات باید، به موجب ماده ۲۲۳ [قانون تجارت](#) ،علاوه بر امضای صادرکننده ، متضمن تاریخ تحریر، نام محال علیه ،مبلغ برات ،تاریخ تادیه و مکان تادیه و شرایط دیگری که در ماده اخیر آمده باشد. والا، مطابق ماده ۲۲۶ [قانون تجارت](#) ،برات تلقی نمی شود، یا شرکتهای نسبی ، با [مسئولیت محدود](#) و مختلط باید شکلهای منعکس در [قانون تجارت](#) را داشته باشند و الا شرکت تضامنی تلقی می شوند(ماده ۲۲۰ [قانون تجارت](#))شرکتهای سهامی عام و خاص نیز باید شکل منعکس در لایحه قانونی ۱۳۴۷ را داشته باشند و الا شرکت تجاری تلقی نشده و مؤسسین آنها مسئولیت تضامنی خواهند داشت(ماده ۲۳ لایحه قانونی ۱۳۴۷). بالاخره ،اوراق سهام شرکتهای سهامی و اوراق قرضه راجعه به آنها نیز باید شکل بخصوص داشته باشند و الاورقه سهم و یا ورقه قرضه تلقی نمی شوند و تابع قواعد عام حقوق مدنی خواهند بود.

این اندازه از اعتبار شرایط شکلی در حقوق تجارت ریشه در ضرورت امنیت حقوقی در معاملات تجاری دارد. اشخاصی که در یک فضای تجاری عمل می کنند باید مطمئن باشند که ، اگر عملی حقوقی انجام دادند که از قواعد شکلی خاص تبعیت می کند و اگر آنها آن قواعد را رعایت کردند، با مشکل بی اعتباری عمل ناشی از قواعد ماهیتی مواجه نخواهند شد. مثلا کسی که براتی را به دست می آورد که به صرف صورت درست است مطمئن خواهد بود با ایراد بعدی ناشی از عدم وجود رضایت یا اهلیت یکی از امضاء کنندگان روبرو نخواهد شد و یا اگر روبرو شود، به موجب اصل استقلال امضاءات، دیگر امضاء کنندگان و حداقل کسی که برات را به او واگذار کرده است در مقابل او مسؤول خواهد بود و قس علیهذا.

ب- شرایط شکلی مؤثر در اثبات عمل تجاری □در حقوق فرانسه ،در روابط میان تاجر دلیل آزاد است در واقع ،ماده ۱۰۹ [قانون تجارت](#) این کشور مقرر می کند که : ((در ارتباط با تاجر، عملیات تجاری با هر دلیلی قابل اثبات هستند ،مگر آن که قانون ترتیب دیگری مقرر کرده باشد)) علت وضع این قاعده نیز در ضرورت تسریع در امور تجاری و حفظ دفاتر تجاری توسط تاجر است که تردید در دیون و مطالبات تاجر را از میان بر می دارد. نتیجه این قاعده عمدتا این است که ، در حقوق تجارت ،برای اثبات ادعایی که مبلغ آن بیش از ۵۰۰۰ فرانك فرانسه است ،دلیل

کتبی لازم نیست، درحالی که در حقوق مدنی، اثبات دعوایی که موضوع آن بیش از این مبلغ باشد باید باشند کتبی (صورت پذیرد) ماده ۳۴۱ قانون مدنی فرانسه)

در ایران، چه در حقوق مدنی و چه در حقوق تجارت، اثبات ادعا یا هر دلیل ممکن است. این وضعی است که پس از پیروزی انقلاب اسلامی و حذف ماده ۱۳۱۰ قانون مدنی پیش آمده است در واقع، ماده ۱۳۰۶ قانون مدنی مصوب ۱۳۱۴ که مقرر می کرد: اگر موضوع دعوایی بیش از پانصد ریال باشد نمی توان آن را فقط با شهادت شهود اثبات کرد- چیزی که به معنی این بود که می باید سند کتبی وجود داشته باشد یا مدعی علیه اقرار کند- به موجب قانون اصلاحی ۱۴/۸/۷۰ حذف گردید. این است که، چه در حقوق مدنی وجه در حقوق تجارت، برای اثبات ادعای اصول سند کتبی لازم نیست و از این حیث بین دعوای تجاری و مدنی تفاوتی وجود ندارد.

اما در ارتباط با اثبات ادعا در حقوق تجارت يك ویژگی اساسی وجود دارد و آن این است که مابین تجار، در صورتی که دعوی از محاسبات و مطالبات تجاری حاصل شده باشد دفاتر تجاری دلیل محسوب می شود مشروط بر این که دفاتر مزبور مطابق **قانون تجارت** تنظیم شده باشد (ماده ۱۲۹۷ **قانون مدنی** و ماده ۱۴ **قانون تجارت**) این وضع نسبت به حقوق مدنی، جنبه استثنائی دارد، زیرا در حقوق مدنی، اظهار کسی به نفع او و به ضرر دیگری دلیل نمی شود در حالی که اظهار تاجر در دفاتر تجاری خود او بر علیه تاجر دیگر قابل استناد است.

بخش دوم

اجرای تعهد تجاری

مقررات راجع به اجرای تعهدات تجاری علی الاصول همان است که در حقوق مدنی آمده است. معذالك، درباره یی موارد، مقررات راجع به اجرای تعهدات تجاری از حدت و شدت بیشتری برخوردارند و این، يك بار دیگر، نشان می دهد که تسریع در اجرای تعهدات تجاری و تضمین اجرای آنها خارج از چارچوب مقررات مدنی مورد نظر قانونگذار ایران هم بوده است. معذالك، باید اذعان کرد که قانونگذار ایران، جز در يك مورد خاص، که به کل دعوای بازرگانی مربوط می شود، حدت و شدت مقررات تجاری را محدود به برات و اسناد تجاری کرده است.

مبحث اول

مقررات خاص دعوای تجاری

این مطلب نیاز به توضیح زیاد ندارد. در واقع درحالی که احکام مدنی، برای لازم الاجرا شدن نیاز به قطعی شدن دارند، کلیه احکامی که در دعوای بازرگانی صادر می شوند، قابل اجرای موقت هستند. (بند ۵ ماده ۱۹۰ قانون آیین دادرسی مدنی) بعلاوه اگر تاجر قادر به پرداخت دیون خود نباشد و محکوم به ورشکستگی شود، حکم ورشکستگی، بدون آنکه نیاز به این باشد که در مرحله بالاتر نیز تایید شود، موقتا اجراء می شود (ماه ۴۱۷ **قانون تجارت**) و این خلاف اصول حاکم بر احکام مدنی است.

مبحث دوم تعهدات براتی

صلابت مقررات حقوق تجارت به نسبت مقررات مدنی بیشتر در خصوص اسناد براتی (برات، سفته، و چک) مصداق دارد، که دارندگان آنها، اگر رعایت مهلت‌های مقرر در قانون را برای مطالبه طلب خود کرده باشند، از امتیازات خاصی در اجرای تعهدات مسؤوین برخوردار می‌شوند که طلبکار مدنی نمی‌تواند از آنها برخوردار شود. نمونه‌هایی از این مقررات به قرار زیر است:

الف: **تامین خواسته**: در دعاوی مدنی، تامین خواسته، قبل از تقدیم دادخواست یا ضمن دادخواست راجع به اصل دعوی یا در جریان دادرسی، اگر مستند به سند رسمی نباشد و یا خواهان آن نتواند ثابت کند که خواسته در معرض تضییع و تفریط است، ممکن نیست مگر آنکه مدعی مبلغی به عنوان خسارت احتمالی به صندوق دادگاه بپردازد (ماده ۲۲۵ قانون آئین دادرسی مدنی) در دعاوی راجع به برات و سفته و چک، برعکس، دادگاه مکلف است به محض تقاضای دارنده، بدون نیاز به پرداخت خسارت از ناحیه وی، قرار تامین خواسته، معادل وجه برات را از اموال خوانده به عنوان تامین توقیف کند (ماده ۲۹۲ [قانون تجارت](#))، به علاوه، به موجب ماده ۲۲۵ مکرر قانون آئین دادرسی مدنی، در کلیه دعاوی مدنی، مدعی علیه می‌تواند برای تادیه خسارتی که از بابت هزینه دادرسی و حق الوکاله ممکن است مدعی محکوم شود از دادگاه تقاضای تامین نماید و دادگاه در صورتی که تقاضای او را موجه بداند باید قرار تامین صادر کند. در دعاوی که مستند آن برات یا سفته یا چک باشد تقاضای تامین پذیرفته نمی‌شود. (قسمت اخیر ماده ۲۲۵ مکرر).

ب- **اعطای مهلت پرداخت به مدیون**: در حقوق مدنی، هرگاه بدهکار تقاضا کند، دادگاه می‌تواند مطابق اوضاع و احوال برای او مهلت پرداخت معین کند یا مقرر کند که به اقساط بپردازد (مواد ۲۷۷ و ۶۵۲ [قانون مدنی](#)) در حالی که هیچ دادگاهی نمی‌تواند بدون رضایت دارنده برات برای پرداخت وجه آن به مدیون مهلت اعطاء کند. (ماده ۲۶۹ [قانون تجارت](#))

ج- **تجزیه دین**: در حقوق مدنی، تجزیه دین، به این معنی که مدیون بتواند، قسمتی از دین خود را بپردازد و قسمتی را بعداً بپردازد، ممکن نیست و طلبکار می‌تواند، چنین پیشنهادی را از جانب مدیون رد کند (ماده ۲۷۷ [قانون مدنی](#)) نتیجه این قاعده این است که هرگاه مدیون قسمتی از دین را در صندوق دادگستری بسپارد - چراکه دائن از دریافت آن خودداری می‌کند - نسبت به قسمت پرداخت شده بری الذمه می‌گردد (ماده ۲۷۳ [قانون مدنی](#)) در رابطه با برات، برعکس، تجزیه دین ممکن است، و (اگر مبلغی از برات فقط نسبت به بقیه می‌تواند اعتراض کند). (ماده ۲۶۸ [قانون تجارت](#))

بخش سوم محو تعهد تجاری

تعهد تجاری، مانند هر تعهد قراردادی، مطابق قواعد عام ساقط می‌شود. ما قصد بررسی این قواعد را که در حقوق مدنی بررسی می‌شوند نداریم و فقط اشاره می‌کنیم که آن چه در ماده ۲۶۴ قانون مدنی به عنوان اسباب سقوط تعهدات آمده است، یعنی، وفای به عهد، اقامه، ابراء، تبدیل تعهد، تهلتر و مالکیت ما فی الذمه، علی الاصول در خصوص تعهد تجاری نیز لازم الرعایه هستند. آن چه، برعکس، ما باید بررسی کنیم، امری است که اختصاص به حوزه عمل حقوق تجارت دارد، یعنی اسبابی که تعهد تجاری را زایل می‌کند. بررسی این اسباب نشان می‌دهد که، قانونگذار، در وضع آنها، اصل سرعت را مد نظر داشته است. از يك طرف، در پاره‌ی تعهدات تجاری، صاحب حق باید مهلت‌های کوتاهی را در مطالبه حق مراعات کند و الا حق

تجاری تجاری وی ساقط می شود و از طرف دیگر صاحب حق حتی با رعایت این مهلتها ، باید در مدت زمان کوتاهی ، برای احقاق حق خود به مرجع قضائی مراجعه کرده طرح دعوی کند و الادعوی او مشمول **میور زمان** می گردد . بحث از مهلتهای مراجعه و نیز **میور زمان** دعوی تجاری موضوع این مبحث است که در دو گفتار بررسی می کنیم .

مبحث اول مهلت های تجاری

شدت عملی که **قانون تجارت** نسبت به تعهد تجاری به کار گرفته برای ایجاد امنیت بیشتر در حوزه عمل حقوق تجارت است . در قبال این سختگیری نسبت به متعهد ، قانونگذار صاحب حق را به مراعات این قاعده مکلف می کند که دین تجاری باید سریعاً مطالبه شود .

این طرز تلقی قانونگذار در ارتباط با اسناد براتی (برات ، سفته ، و چک) جلوه خاصی پیدا کرده است و او را ترغیب به وضع مهلتهای کوتاه و غیر قابل احتراز کرده است در واقع :

۱- در مورد برات ، دارنده حق براتی باید در مهلتهای قانونی ، یعنی مهلتهایی که در مواد ۲۷۴ به بعد **قانون تجارت** آمده است ، حق خود را از متعهدین براتی مطالبه کند و الا برحسب مورد ، حق او علیه براتکش یا حتی محال علیه ساقط خواهد شد . در خصوص چگونگی این مهلتها و مقررات حاکم بر آنها در بحث مربوط بها اسناد براتی صحبت شده است در اینجا

تنها به این نکته اشاره می کنیم که آن چه پس از گذشتن این مهلتها قابل وصول نیست ((حق تجاری)) صاحب حق یعنی حق او به موجب **قانون تجارت** است والا ، حق مدنی او ، یعنی حق او به موجب **قانون مدنی** ، به جای خود باقی است . مثلاً ، ماده ۲۷۴ **قانون تجارت** مقرر می کند که نسبت به برواتی که وجه آن باید در ایران به رؤیت تأدیبه شود (...دارنده برات مکلف است پرداخت (در مورد برات به رؤیت) یا قبولی (در مورد برات به وعده از رؤیت) آنرا در ظرف یک سال تاریخ برات مطالبه نماید والا حق رجوع به ظهر نویسها و همچنین به برات دهنده یی که وجه برات وجه برات را به محال علیه رسانیده است نخواهد داشت «همان طور که میدانیم ، از دید حقوق مدنی ، ظهر نویس ، که در واقع دینی است که طلب خود را به دیگری منتقل میکند ، مسؤلیتی ندارد و مسؤلیت پرداخت

توسط ظهر نویس یک امر استثنایی است که **قانون تجارت** بر عهده این متعهد تجاری گذاشته است و بنا براین وجود ندارد مگر در مورد برات) یا سفته ، یا چک ، برحسب مورد (اجرای دین ناشی از تعهد تجاری باید به سرعت مطالبه

شود والا از بین می رود ، یعنی گذشت مهلت موجب سقوط این تعهد تجاری است . این قاعده مخالفتی با شرع ندارد ، چه حق

مطالبه از ظهرنویس در شرع وجود ندارد تا سقوط آن ، با گذشت زمان ، خلاف شرع تلقی شود . سقوط تعهد ظهرنویس در

موارد دیگر هم مصداق دارد از جمله :

-عدم مطالبه قبولی برات در مدت معین توسط دارنده (مواد ۲۷۵-۲۷۶-۲۷۷ ق.ت)

-هرگاه دارنده در مدت قانونی اعتراض نکرده باشد) مواد ۲۸۶ به بعد ق.ت .)

حق تجاری دارنده برات ممکن است حتی در مقابل براتکش هم زایل شود . این چنین است اگر ، پس از انقضای مواعد مقرر در مواد ۲۸۶ به بعد **قانون تجارت** ، دارنده علیه براتکش اقامه دعوی کند و ثابت شود که براتکش در سر وعده وجه برات را به محال علیه رسانیده است . ماده ۲۹۰ **قانون تجارت** مقرر میکند که در چنین فرضی : «دارنده

برات فقط حق مراجعه به محال علیه خواهد داشت» این عبارت به معنی این است که تعهد تجاری بر ا تکش (یعنی تعهد پرداخت حتی در صورتی که بر ا تکش محل برات را قبلاً به محال علیه رسانیده باشد)، فقط تا يك سال وجود دارد و نه بیشتر. پس از گذشتن این مهلت، بر ا تکش تنها در صورتی که وجه برات هنوز نزد او است، و در نتیجه بموجب **قانون مدنی** بدهکار است، مکلف به پرداخت خواهد شد.

۲- در مورد سفته نیز، حق دارنده به موجب **قانون تجارت** تنها در صورتی است که وجه آن در مواعد مقرر در قانون اخیر مطالبه شده باشد. البته، همان طور که گفته شد. صدور سفته ذاتاً عمل تجاری نیست و تعهد راجع به آن در صورتی تجاری است که برای امور تجاری داده شده باشد. معذالک قانونگذار مقررات حاکم بر این سند را تابع برات قرارداده، چه سفته تجاری باشد چه نباشد. این است که دارنده سفته نیز برای آن که مثلاً بتواند علیه ظهر نویس اقامه دعوی کند، باید ظرف مهلت ده روز از تاریخ وعده سفته اعتراض کند (ماده ۳۰۹ ناظر به ماده ۲۴۹ ق.ت) و پس از اعتراض هم باید ظرف يك سال علیه او اقامه دعوی کند. (ماده ۳۰۹ ناظر به مواد ۲۸۶ به بعد **قانون تجارت**)

۳- در خصوص چك قانونگذار رژیم حقوقی خاصی برای مهلت مراجعه دارنده به متعهدان مقرر کرده است: << اگر چك در همان مکانی که صادر شده است باید تأدیه گردد، دارنده چك باید در ظرف پانزده روز از تاریخ صدور، وجه آنرا مطالبه کند و اگر از يك نقطه دیگر صادر شده باشد باید در ظرف چهل و پنج روز از تاریخ صدور چك مطالبه شود. اگر دارنده چك در ظرف مواعد مذکوره در این ماده پرداخت وجه آن را مطالبه نکند دیگر دعوی او بر علیه ظهر نویس مسموع نخواهد بود و اگر وجه چك به سببی که مربوط به محال علیه است از بین برود دعوی دارنده چك بر علیه صادر کننده نیز در محکمه مسموع نیست >> این مهلت های متفاوت به خاطر طبیعت خاص چك است که وسیله پرداخت فوری است و نه، آن طور که در مورد برات و سفته صدق می کند، وسیله اعطای مهلت و اعتبار و به هر حال گذشتن این مهلتها، مانند مورد برات و سفته، موجب سقوط تعهد مسؤول امضاء کننده چك است، فرقی نمی کند که تعهد امضاء کننده به سبب يك دین تجاری باشد یا دین مدنی.

اشخاص حقوقی

- تابعیت شخص حقوقی
- اقامتگاه شخص حقوقی
- انواع اشخاص حقوقی

شخصیت حقوقی مرتبط با سررشت و فطرت انسان بوده و متعلق به شخص طبیعی است بدین معنی که **اشخاص حقیقی** دارندگان واقعی حقوقی و تکالیف می باشند اما اشخاص دیگری هم در اجتماع فرض می شوند، که وجود طبیعی ندارند بلکه دارای وجود فرضی و اعتباری می باشند. به این نوع اشخاص، **اشخاص حقوقی** می گویند مانند انجمن ها، شرکت ها و مؤسسات و سازمان ها به این تعبیر شخص حقوقی موجود اجتماعی و فعالی است که به تجویز قانون و از اجتماع دو یا چند شخص حقیقی ایجاد می شود و قانون برای او شخصیت قانونی و اهلیت مدنی جداگانه ای قائل شده است و وجود او منشأ آثار و منیع مستقل و جدا از تشکیل دهندگان و مؤسسين خود بوده و دارای کلیه حقوق و تکالیفی است که قانون برای **اشخاص حقیقی** شناخته است.

که به بیان دیگر، می توان گفت وقتی تعدادی از افراد انسان برای هدف یا اهداف مشترکی برابر قوانین و یا اساسنامه و یا قرارداد با هم همکاری و فعالیت نمایند. نتیجه فعالیت های گروهی و جمعی آنها به نام و حساب هیچ یک از آن افراد گذشته نمی شود بلکه به نام و به عنوان شخص حقوقی محسوب می شود. مانند اینکه تعدادی از افراد

به نام پزشک، پرستار و پرسنل اداری برای انجام خدمات پزشکی با هم همکاری نموده و به معاینه و معالجه افراد مریض اقدام نمایند. کلیه اقدامات آنها به بیمارستان یا [مؤسسه](#) بهداشتی درمانی انجام می‌شود و یا اینکه تعدادی از افراد هر یک سرمایه‌ای را فراهم نمایند و با مجموع سرمایه به فعالیت‌های تجاری براساس قوانین و مقررات تجارت پردازند. نتیجه فعالیت‌های آنها به نام و حساب شرکت تجاری محسوب می‌شود.

بنابراین [اشخاص حقوقی](#) دارای همان حقوق و وظایفی هستند که افراد حقیقی دارند به جز حقوقی که منحصراً ملازمه با فطرت و سرشت انسانی دارد و مختص فرد زنده یعنی انسان و شخص حقیقی می‌باشد که در این زمینه ماده ۵۸۸ [قانون تجارت](#) چنین می‌گوید:

شخص حقوقی می‌تواند دارای کلیه حقوق و تکالیفی شود که قانون برای افراد قائل است مگر حقوق و وظایفی که بالطبع فقط انسان ممکن است دارای آن باشد مانند حقوق و وظایف ابوت و بُنوت و غیره به این جهت گفته می‌شود [اشخاص حقوقی](#) مانند [اشخاص حقیقی](#) به وجود می‌آیند، زندگی می‌کنند و می‌میرند و به وجود آمدن آنها در حقیقت تشکیل و ثبت قانونی آنها است و زندگی و حیات آنها همان فعالیتی است که برای رسیدن به اهداف خاص خود عهده‌دار می‌گردند و مرگ [اشخاص حقوقی](#) هم انحلال آنها است. حال که تا حدودی با حقوق و تکالیف شخص حقوقی آشنائی حاصل شد چون موضوع بحث، حقوق بازرگانی است دانستن نکات زیر در مورد شخص حقوقی لازم به نظر می‌رسد:

۱. [اشخاص حقوقی](#) مانند [اشخاص حقیقی](#) دارای اسمی هستند که همان اسم تجاری آنها است و [اشخاص حقوقی](#) دیگر نمی‌توانند از آن استفاده نموده و آن را برای خود انتخاب نمایند.

۲. [اشخاص حقوقی](#) دارای اهلیت تمتع و استیفاء بوده از حقوق و تکالیف خود بهره‌مند و برخوردار هستند و می‌توانند حقوق خود را اعمال نمایند.

۳. [اشخاص حقوقی](#) مانند [اشخاص حقیقی](#) دارای قوه اعتبار و فرضی هستند و اراده آنها به وسیله اداره‌کنندگان آنها اعلام و ابراز می‌شود که از طرف آنها مجاز به فعالیت هستند و وقتی به نام [اشخاص حقوقی](#) اراده آنها اعلام می‌گردد جدای از اراده فردی و شخصی آنها است برای اینکه به نام شرکت یا موسسه اموری را انجام می‌دهند. همچنانکه ماده ۵۸۹ [قانون تجارت](#) می‌گوید تصمیمات [اشخاص حقوقی](#) به وسیله مقاماتی که به موجب قانون یا اساسنامه صلاحیت اتخاذ تصمیم دارند گرفته می‌شود.

تابعیت شخص حقوقی

شخص طبیعی دارای تابعیت معین و مشخصی می‌باشد و تابعیت رابطه سیاسی و معنوی است که فردی را به حکومت و یا دولتی مرتبط می‌نماید به همین کیفیت شخصی حقوقی هم دارای تابعیتی می‌باشد. همچنانکه ماده ۵۹۱ [قانون تجارت](#) می‌گوید: [اشخاص حقوقی](#) تابعیت مملکتی را دارند که اقامتگاه آنها در آن مملکت می‌باشد. بنابراین، هر شرکت یا [مؤسسه](#) در هر کشوری که تشکیل شده باشد تابعیت همان کشور را خواهد داشت.

اقامتگاه شخص حقوقی

همان‌طوری که شخص حقیقی به موجب قانون دارای اقامتگاه می‌باشد، شخص حقوقی هم می‌تواند اقامتگاهی داشته باشد که هم در قانون مدنی و هم در [قانون تجارت](#) تصریح گردیده است و برابر ذیل ماده ۱۰۰۲ قانون مدنی اقامتگاه

اشخاص حقوقی مرکز عملیات آنها است لکن ماده ۵۹۰ **قانون تجارت** اقامتگاه **اشخاص حقوقی** را چنین تعریف نموده است: اقامتگاه شخص حقوقی محلی است که اداره شخصی حقوقی در آنجا است. بعضی عقیده دارند که بین قانون مدنی و تجارت در مورد اقامتگاه شخص حقوقی اختلاف وجود دارد به این معنا که مرکز عملیات به محلی گفته می‌شود که فعالیت کاری و تخصصی و فنی شخصیت حقوقی در آنجا انجام می‌شود در صورتی که محل اداره شخص حقوقی یعنی محلی که هیئت مدیره و مجمع عمومی و بازرسان در آنجا تشکیل جلسه می‌دهند لکن با کمی تعمق معلوم می‌گردد که مرکز عملیات و محل اداره شخص حقوقی در معنا و مفهوم یکی است و بین **قانون تجارت** و قانون مدنی در خصوص اقامتگاه شخص حقوقی تضادی وجود ندارد. اما نکته که توضیح آن لازم می‌باشد این است که هم در قانون مدنی و هم در **قانون تجارت** و هم در قانون آئین دادرسی مدنی و قانون ثبت و قانون مالیات‌های مستقیم مصوب سال ۱۳۶۶ به اهمیت اقامتگاه تصریح گردیده و ماده ۹۹ **قانون تجارت** برای حضور مجمع عمومی عادی بر هويت کامل و اقامتگاه صاحبان سهام تأکید نموده است.

انواع اشخاص حقوقی

- اشخاص حقوقی در حقوق خصوصی
- اشخاص حقوقی عمومی

اعمال حاکمیت

اعمال تصدی

اشخاص حقوقی در حقوق خصوصی

- سازمان‌ها و مؤسسات غیرتجارتی
- شرکتهای تجارتی

اشخاص حقوقی خصوصی نوع اول دارای اهداف و مقاصد غیرتجارتی می‌باشند همچنان که ماده ۵۸۴ **قانون تجارت** می‌گوید تشکیلات و مؤسساتی که برای مقاصد غیر تجارتی تأسیس شده یا بشوند از تاریخ ثبت در دفتر ثبت مخصوصی که وزارت عدلیه معین خواهد کرد شخصیت حقوقی پیدا می‌کنند که ماده ۱ آئین‌نامه اصلاحی ثبت تشکیلات و مؤسسات غیرتجارتی مصوب سال ۱۳۳۷ درباره مؤسسات مزبور چنین می‌گوید: مقصود از تشکیلات و مؤسسات غیرتجارتی موضوع ماده ۵۸۴ **قانون تجارت** کلیه تشکیلات و مؤسساتی است که برای مقاصد غیرتجارتی از قبیل امور علمی یا ادبی یا خیریه و امثال آن تشکیل می‌شود اعم از اینکه مؤسسين و تشکیل‌دهندگان آنها قصد انتفاع داشته یا نداشته باشند و در تبصره ذیل ماده ۱ آئین‌نامه اصلاحی ثبت تشکیلات و مؤسسات غیرتجارتی گفته شده که تشکیلات و مؤسسات مزبور می‌توانند عنوانی از قبیل انجمن و کانون و امثال آن انتخاب نمایند.

بنابراین با در نظر گرفتن مواد مذکور می‌توان گفت کلیه مؤسسات و سازمان‌هایی که به منظور و اهداف غیرتجارتی تشکیل می‌شوند و جزء دستگاه‌های دولتی نباشند. در شمار **اشخاص حقوقی** در حقوق خصوصی می‌باشند مانند انجمن‌های خیریه و نیکوکاری و کانون وکلاء و انجمن‌های علمی و فرهنگی و بیمارستان‌ها و درمانگاه‌ها و غیره و فرق بین **اشخاص حقوقی** در حقوق عمومی و **اشخاص حقوقی** در حقوق خصوصی این است که **اشخاص حقوقی** نوع اول به محض به وجود آمدن دارای شخصیت حقوقی بوده و احتیاج به ثبت ندارند ولی اشخاص نوع دوم از تاریخی که برابر ضوابط و مقررات در مراجع ذیصلاح به ثبت می‌رسند شخصیت حقوقی پیدا می‌نمایند و شرایط و چگونگی و نحوه ثبت آنها به موجب قوانین مختلف و آئین‌نامه‌های مربوطه تعیین گردیده است.

اشخاص حقوقی عمومی

به منظور و اهداف خاصی تشکیل می‌شوند که نوعاً دادن سرویس و خدمات عمومی است و در چارچوب ضوابط و قوانین و مقررات خاصی به وجود می‌آیند مانند وزارتخانه‌ها، شهرداری‌ها و سایر مؤسسات دولتی که در این خصوص ماده ۵۸۷ **قانون تجارت** چنین می‌گوید:

مؤسسات و تشکیلات دولتی و بلدی به محض ایجاد و بدون هیچ احتیاجی به ثبت دارای شخصیت حقوقی می‌شوند.

با توجه به این ماده کلیه سازمان‌ها و مؤسسات دولتی مانند وزارتخانه‌ها و بیمارستان‌ها و دانشگاه‌ها و غیره به محض ایجاد و تأسیس دارای شخصیت حقوقی می‌شوند و احتیاجی به ثبت ندارند و چون مرتبط به دولت و حکومت بوده و هدف آنها خدمت به جامعه و حفظ حقوق افراد آن جامعه در ابعاد و سطوح مختلف است، به آنها شخصیت حقوقی یا شخص حقوقی در حقوق عمومی می‌گویند که چون جزء تشکیلات حکومتی دولت می‌باشند، طبعاً دو نوع وظیفه متمایز از هم انجام می‌دهند که یک نوع به تشکیلات حکومت مربوط می‌شود و آن کلیه اقدامات و اعمالی است که به منظور حفظ حاکمیت و تأمین منافع و مصالح عمومی و اجتماعی اعمال می‌گردد. و دیگری تصدی و اقدام و اعمالی است که دولت و هر یک از ارگان‌های وابسته به آن به منظور دادن خدمت لازم به اتباع کشور انجام می‌دهند. به این اعتبار در حقوق اداری می‌گویند.

اعمال حاکمیت

به آن دسته از اقدامات دولت گفته می‌شود که در چارچوب قانون اساسی و قوانین عادی و آئین‌نامه‌ها و تصویب‌نامه‌ها از وظایف او می‌باشد و برای منافع عمومی ضرورت دارد و از جمله آنها دفاع از کشور تمامیت ارضی آن و برقراری نظم و امنیت و برخورد قاطع با اشرار و قاچاقچیان و به کیفر رساندن مجرمین و تنظیم و برقراری روابط فرهنگی و سیاسی و تجاری با سایر دول و کلیه اقدامات و فعالیت‌هایی است که برابر قوانین مزبور از وظایف اساسی دولت و حکومت می‌باشد و دولت می‌تواند آنها را اعمال نماید و سایر **اشخاص حقوقی** از چنین حقوقی برخوردار نمی‌باشند. و ماده ۱۱ قانون مسئولیت مدنی که راجع به خسارت وارده از ناحیه مأمورین دولت و شهرداری‌ها و وابسته به آنها می‌باشد در مورد اعمال حاکمیت چنین تصریح دارد. (... ولی در مورد اعمال حاکمیت دولت هرگاه اقداماتی که برحسب ضرورت برای تأمین منافع اجتماعی طبق قانون به عمل آید و موجب ضرر دیگری شود دولت مجبور به پرداخت خسارت نخواهد بود.) بنابراین به حکم قوانین مزبور در مواردی که مأمورین مربوطه برای حفظ و تأمین منافع و مصالح جامعه اعمالی انجام دهند که ضرورت داشته باشد و به کسی خسارتی وارد شود دولت مسئول و مجبور به پرداخت آن نخواهد بود.

اعمال تصدی

اعمال تصدی به دسته دیگری از اقدامات دولت گفته می‌شود که به منظور تأمین منافع عمومی و اجتماعی و مایحتاج و ارزاق عمومی و دادن سرویس و خدمات لازم به افراد جامعه انجام می‌گیرد و همانند تکالیف و وظایف اشخاص حقوقی و شرکت‌های خصوصی است مانند توزیع کالا، خرید و فروش اجناس و غیره.

حقوق و وظایف و اقامتگاه و تابعیت شخص حقوقی

ماده ۵۸۸

شخص حقوقی می‌تواند دارای کلیه حقوق و تکالیفی شود که قانون برای افراد قائل است (۱) مگر حقوق و وظایفی که بالطبع فقط انسان ممکن است دارای آن باشد مانند حقوق و وظایف ابوت - بنوت و امثال ذلک.

(۱) . نظریه ۷/۱۳۲۴۹ - ۲۶/۱۲/۱۳۷۱ ا.ح.ق: اشخاص حقوقی می‌توانند نسبت به احکام و قرارهای صادره که به ضرر آنها باشد اعتراض نمایند.

ماده ۵۸۹

تصمیمات شخص حقوقی به وسیله مقاماتی که به موجب قانون یا اساسنامه صلاحیت اتخاذ تصمیم دارند گرفته می‌شود.

ماده ۵۹۰

اقامتگاه شخص حقوقی محلی است که اداره شخص حقوقی در آنجا است (۱).

(۱) . از قانون مدنی مصوب ۲۰/۱/۱۳۱۴:

ماده ۱۰۰۲ - اقامتگاه هر شخص عبارت از محلی است که شخص در آنجا سکونت داشته و مرکز مهم امور او نیز در آنجا باشد اگر محل سکونت شخصی غیر از مرکز مهم امور او باشد مرکز امور او اقامتگاه محسوب است.

اقامتگاه اشخاص حقوقی مرکز عملیات آنها خواهد بود.

ماده ۵۹۱

اشخاص حقوقی تابعیت مملکتی را دارند که اقامتگاه آنها در آن مملکت است (۱).

(۱) . از قانون

مدنی مصوب ۲۰/۱/۱۳۱۴:

ماده ۱۰۰۲ - اقامتگاه هر شخص عبارت از محلی است که شخص در آنجا سکونت داشته و مرکز مهم امور او نیز در آنجا باشد اگر محل سکونت شخصی غیر از مرکز مهم امور او باشد مرکز امور او اقامتگاه محسوب است.

اقامتگاه اشخاص حقوقی مرکز عملیات آنها خواهد بود.

منابع :

سایت اطلاع رسانی آفتاب

www.aftab.ir

سایت اطلاع رسانی دانشنامه

www.daneshnameh.roshd.ir

سایت اطلاع رسانی تبیان

www.tebyan.net

موتور جستجو گر گوگل

www.google.com